

**XLI. A KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉS KAMATELSZÁMOLÁSAI,
TŐKEVISSZATÉRÜLÉSEI, AZ ADÓSSÁG- ÉS KÖVETELÉS-KEZELÉS
KÖLTSÉGEI FEJEZET
2001. ÉVI KÖLTSÉGVETÉSÉNEK VÉGREHAJTÁSA**

A fejezet a központi költségvetés devizában és forintban fennálló adósságának kamat- és egyéb kiadásait, valamint a központi költségvetés egyes követeléseinek megtérüléséből származó bevételeit tartalmazza.

KIADÁSOK

A fejezet 724,0 milliárd forint összegű kiadásai 16,4 milliárd forinttal maradtak el a tervezettől. Az előirányzattól elmaradó teljesülést a devizában fennálló adósság kamatának 9,7 milliárd forint, a forintban fennálló adósság kamatának 1,1 milliárd forint, illetőleg az egyéb költségek 5,5 milliárd forint megtakarításai határozták meg. A központi költségvetés adósságához köthető kiadások túlnyomó részét a kamatkiadások képezik.

1. CÍM: A DEVIZÁBAN FENNÁLLÓ ADÓSSÁG KAMATKIADÁSAI

A devizában fennálló adósság kamatkiadásai 164,0 milliárd forintot tettek ki, ami az előirányzat 94,4 %-a. Az eltérések elsősorban a forint 2001-ben bekövetkezett felértékelődésének, másrészt az előtörlesztések miatti állomány csökkenések hatását tükrözik.

A nemzetközi pénzügyi szervezetektől és a külföldi pénzintézetektől [Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (Világbank), Európai Beruházási Bank (EBB), Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD), Német Tartományi Hitelbank (KfW), Európa Tanács Fejlesztési Bank (CEB)] felvett devizahitelek után kifizetett kamatok 4,7 milliárd forinttal alacsonyabbak a tervezettnél.

A Világbank felé fennálló hitelek esetében jelentkező 1,9 milliárd forintos kamatkiadás csökkenés egyrészt a deviza árfolyamváltozásoknak, másrészt annak tulajdonítható, hogy a tervezett hitelfelvételek alig egy harmada került lehívásra. Az előirányzott EBB hitelek felvételére sem a tervezett ütemben került sor, ami jelentős (2,4 milliárd forint) kamatkiadás csökkenést eredményezett. Még 2001 márciusában rendkívüli előtörlesztés miatt megszűnt az EBRD felé fennálló hitel, így a 2001-re tervezett 0,3 milliárd forint kamatkiadás helyett csupán 0,1 milliárd forint kiadást kellett teljesíteni. A hitel előtörlesztésére azért volt szükség, mert a költségvetés számára rendelkezésre álló forrásoknál magasabb volt a kamatozása, illetőleg a hitel szerződésében szereplő előtörlesztési feltételek költségmegtakarítást eredményeztek. A KfW felé fennálló hitel állománya az előirányzatnak megfelelően alakult, a kamatkiadásban jelentkező 0,1 milliárd forintos megtakarítás a deviza árfolyamváltozások eredménye.

Az 1997-ben átváltott devizaadósság kamatai 1,9 milliárd forinttal túllépték az előirányzott összeget. Ennek alapvető oka, hogy az előtörlesztésekre a kamatfizetések után került sor, így az eredetileg 2002-ben fizetendő kamatok egy része pénzforgalmilag már a 2001-es évben jelentkezett.

A központi költségvetés által kibocsátott devizakötvények után 37,1 milliárd forint (az előirányzat 81,9%-a) összegű kamatkiadást fizetett a központi költségvetés, amely 8,2 milliárd forint összegű megtakarítást jelent. A kiadások csökkenése a deviza árfolyamok alakulásának, illetőleg a tervezettnél alacsonyabb összegben megvalósult devizakötvény kibocsátásnak az eredménye. Ennek köszönhetően az 1999-től kibocsátott devizakötvények kamatkiadásai 8,0 milliárd forinttal elmaradtak az előirányzottnál. A deviza árfolyamváltozás a 2001. decemberében lejáró 2001/B kötvény esetében is csökkentette a kamatkiadásokat, ami 0,2 milliárd forint megtakarítást eredményezett. Az angol és az amerikai kötvények kamatkiadása minimálisan (2,5 millió forint) haladta meg az előirányzott összeget, ami elsősorban az alacsonyabb törlesztéseknek köszönhető. A törlesztések mértékét minden évben a hitelnyújtó határozza meg és ennek megfelelően történik a kamatfizetés.

2. CÍM: A FORINTBAN FENNÁLLÓ ADÓSSÁG KAMATKIADÁSAI

A forintadósság kamatkiadásai 551,1 milliárd forintot tettek ki, amely 1,1 milliárd forinttal maradt el az előirányzattól.

A belföldi hitelek kamatkiadása összességében az előirányzatnak megfelelően alakult. A minimális eltérés (12,3 millió forint) az MNB felé fennálló hitelek kamatmegtakarítása és az egyéb forint hitelek többlet-kamatkiadása eredőjeként keletkezett. Az MNB felé fennálló hitelek kamatkiadásán átlagosan 0,5% megtakarítás keletkezett, ennek oka, hogy a tervezetthez képest két napra járó kamattal kevesebbet kellett fizetni. Az előirányzott kamatkiadás 2001. december 31-i bezáró nappal számol, ezzel szemben a tényleges kamatfizetésre - a munkaszüneti napok alakulása miatt - 2001. december 29-én került sor. Az állam a világbanki forint hitelek után nem fizetett kamatot 2001-ben, mivel ezt a hitelt a tervezési időszakot követően - de még 2000-ben - előtörlesztette. Az egyéb hitelek meghatározó eleme, az Útalaptól átvállalt - változó kamatozású és egyedi kamat-megállapítású - hitelek kamatkiadásának 161,3 millió forintos növekedését a kamatláb tervezettnél nagyobb emelkedése okozta.

A forint-államkötvények 387,7 milliárd forint összegű kamatterhe 4 milliárd forinttal haladta meg a jóváhagyottat. Az államkötvények után fizetendő kamatok alakulását alapvetően a hozamok tervezettől való eltérése és a többlet-kibocsátások határozták meg. Annak ellenére, hogy az év során a tervezettnél 172 milliárd forinttal nagyobb mennyiségű államkötvény értékesítésére került sor, a hozamok jelentős csökkenése, illetve a kincstári takarékkötvények alacsonyabb kamatkiadásai következtében a piaci értékesítésű államkötvények kamatkiadásai lényegében terv szerint alakultak. A kincstári takarékkötvények értékesítésekor felmerülő árfolyamvesztés kamatként számolódik el, így - a kibocsátások év közbeni megszüntetése miatt - a tervezettől elmaradó értékesítés a kamatkiadások csökkenését okozta. Az utolsó negyedévi többlet-kibocsátásra azért volt szükség, mert a Kormány döntése alapján az ÁKK Rt. 2002-ben nem bocsát ki devizában értékpapírt, így a forint kibocsátások növelésével folyamatosan előre kellett finanszírozni a 2002-ben esedékes deviza-törlesztéseket.

A hiányt finanszírozó államkötvények kamatának 2001. évi alakulása az 1998-ban, a költségvetési hiány részeként a Postabank Rt-nek juttatott államkötvények kamatkifizetései elszámolásának módosulása miatt a piaci és nem piaci értékesítésű tételek együttes figyelembe vételével mutat valós képet. A Postabank Rt-hez került kötvények 3 milliárd forint nagyságrendű előirányzata a piaci értékesítésű, hiányt

finanszírozó papírok tervezett költségei között szerepelt. Ezzel szemben a teljesítés a nem piaci értékesítésű, hiányt finanszírozó kötvények kamatai között van elszámolva, ahogyan ez megfelel e kötvények jellegének. Ennek következtében a túlffinanszírozás ellenére a piaci értékesítésű kötvények kamatterhe a tervezettől való elmaradást jelez, míg a nem piaci értékesítésű, hiányt finanszírozó kötvények – a Postabank Rt-nek juttatott kötvények kamatköltségével egyező mértékben – túlteljesültek. A két típusú hiányt finanszírozó papír kamatai együtt 1,4 milliárd forinttal haladták meg a tervezettet, ami a többlet-értékesítések következménye.

Az egyéb, nem piaci államkötvények kamatkiadásainak kis mértékű eltérését a változó kamatozású államkötvények (lakással kapcsolatos, konszolidációval kapcsolatos, kamatmentes adósság, gázközmű miatti) esetében az évközi hozamingadozások okozták. A rubelkövetelések megvásárlását fedező kötvények kamatának előirányzattól való 0,2 milliárd forintos elmaradása a 2001. év elején pénzbevonási nyereségből megvalósult rendkívüli előtörlesztés miatti állománycsökkenés eredménye

A kincstárjegyek 141,6 milliárd forint összegű kamatkiadása 5,1 milliárd forinttal maradt el a tervezettől. A diszkont kincstárjegyek után kifizetett 91,9 milliárd forint kamat 7,5 milliárd forinttal (8,9%) lépte túl az előirányzott összeget. A diszkont kincstárjegyek értékesítését 2001-ben 208 milliárd forinttal meg kellett emelni, a lakossági értékesítés elmaradása, az MNB 2002-ben esedékes kiegyenlítési tartalékanak feltöltése, valamint a deviza-lejáratok előfinanszírozása miatt. A lakossági kincstárjegyek esetében kifizetett 49,6 milliárd forint kamatkiadása 12,6 milliárd forinttal alacsonyabb a tervezettnél. A megtakarítást a lakossági kincstárjegyek esetében egyrészt a jegybank által csökkentett általános kamatszint, másrészt a tervezési időszak lezárását követő, 2000. utolsó negyedévi alacsonyabb lakossági kibocsátások eredményezték. Összességében 2001. évben a lakossági kincstárjegyek kamatkiadása 49,6 milliárd forintot tett ki, ami az előirányzat 79,8%-a.

3. CÍM: EGYÉB KÖLTSÉGEK

Az egyéb költségek együttes összege 8,9 milliárd forintot tettek ki. Ezen a címen az állam jutalékot fizet a forint- és deviza elszámolásokért és az állampapírok lakossági értékesítéséért, valamint fizeti a forgalmazás egyéb költségeit (KELER díj, tőzsdei díj, nyomdaköltség stb.). E jogcímen belül további kiadást jelent az adósság- és követeléskezelés költsége.

Az állampapírok lakossági értékesítését támogató kiadások jelentősen, 1,1 milliárd forinttal elmaradtak az előirányzott összeghez képest. Az előirányzat egyrészt a lakossági értékesítéssel kapcsolatos nyomdaköltségeket, másrészt a lakossági értékesítéssel kapcsolatos reklám költségeket tartalmazta.

Az adósságkezelés költsége – az ÁKK Rt. működésére az államháztartási törvény alapján átutalt összeg – 0,7 milliárd forintot tett ki, amely 0,1 milliárd forint látszólagos megtakarítást eredményezett a tervhez képest. Az ok, hogy az előirányzatban szereplő összeg a teljes 2001-es évre vonatkozott, azonban az ÁKK Rt. csak 2001. március 1-én alakult meg.

A követeléskezelés költségei a 103 millió forint összegű előirányzathoz viszonyítva 93,5 millió forinttal lettek alacsonyabbak. Az előirányzat nagy része (100 millió forint) a külföldi követelés-kezeléshez kapcsolódóan bankgaranciák megnyitásának költségeit

és bánatpénz visszafizetéseket tartalmazott. 2001-ben kifizetés (9,4 millió forint) csak a bankgaranciák kapcsán történt, a befizetett bánatpénzek visszafizetése 2001-ben nem vált esedékessé. A belföldi követelések kezelésével kapcsolatos költséget egy 2001-ben indult felszámolás kapcsán a bíróságokhoz befizetett regisztrációs díj jelentette.

BEVÉTELEK

Az államadósság költségvetési elszámolásai fejezet bevételi összege 87,8 milliárd forint volt, amely 15,9 milliárd forint elmaradást jelent a módosított költségvetési előirányzathoz képest.

1. CÍM: DEVIZÁBAN FENNÁLLÓ ADÓSSÁG ÉS KÖVETELÉSEK KAMATBEVÉTELEI

A devizában fennálló követelések 4,9 milliárd forint összegű kamatbevételei 0,1 milliárd forinttal elmaradtak az előirányzattól. A mérsékeltebb teljesülés alapvetően az EBB és a devizabetét célú hitelek alacsonyabb kamatbevételeire vezethető vissza, melyet alapvetően a forint erősödésének köszönhető árfolyamváltozás okozott.

A világbanki hitelek kamatbevételei kis mértékben meghaladták az előirányzatot. A túteljesítés magyarázata, hogy ezeknél a forintra konvertált tartozásoknál a jegybanki alapkamat az év első tíz hónapjában meghaladta a prognosztizált mértéket.

2. CÍM: FORINTBAN FENNÁLLÓ ADÓSSÁG ÉS KÖVETELÉSEK KAMATBEVÉTELEI

A forintban fennálló adósság és követelések 66,8 milliárd forintos teljesülése 20,4 milliárd forint többlet-kamatbevételt jelentett.

A forint követelések kamatbevétele 44%-kal haladta meg az előirányzatot. Ebből a piaci értékesítésű államkötvények felhalmozott kamatbevétele 10,2 milliárd forint összegű többletet (52,1%), míg a KESZ betét kamatbevétele 10,1 milliárd forint növekményt (40,3%) okozott. Az alárendelt kölcsöntőke-kötvények 0,1 milliárd forinttal (6,5%-kal) magasabb kamatbevétele a 2000. év végéről 2001. év elejére, illetőleg a 2001. év végéről 2002. év elejére áthúzódó késedelmes fizetések eredőjének (pénzforgalmi áthúzódások) következménye.

A piaci értékesítésű államkötvények aukciós kibocsátásakor (a nemzetközi gyakorlatban is alkalmazott, ún. rányitós kibocsátási technikával) elért 10,2 milliárd forinttal magasabb összegű felhalmozott kamatbevétel a tervezettnél nagyobb mennyiségű éves államkötvény kibocsátásnak köszönhető. Ez a bevétel típus a költségvetés számára a későbbi években jelentkező kamatfizetési kötelezettség megelőlegezését jelenti, így még ugyanazon, vagy a következő évben azonos összegű kamatkiadást jelent.

A Kincstári Egységes Számla tényleges – a tervezettnél magasabb – állománya után a vártnál 10,1 milliárd forinttal nagyobb összegű kamatbevételhez jutott a központi költségvetés. 2001-ben a KESZ havi átlagos állománya a tervezettnél 100 milliárd forinttal magasabb szintet ért el.

4. CÍM: TŐKEKÖVETELÉSEK VISSZATÉRÜLÉSE

A korábban nyújtott kormányhitelek visszatérülésének eredeti előirányzata 44 milliárd forint volt, amelyet a kormány év közben az orosz haditechnikai termékek pénzügyi

elszámolásáról rendelkező 1994. évi XIII. törvény felhatalmazása alapján az orosz haditechnikai elszámolások értékével (0,8 milliárd forint) megemelt. Az így módosított előirányzathoz (44,8 milliárd forint) viszonyítva 38,3 milliárd forinttal maradt el a tényleges teljesítés. A beérkezett 6,5 milliárd forintnyi törlesztés a volt rubel elszámolású országokkal szembeni követelések visszatérülését (2,5 milliárd forint) és a volt dollár elszámolású országoknak nyújtott hitelek bevételeit (4 milliárd forint) tartalmazza.

A volt rubel elszámolású adósok közül Oroszország és Laosz törlesztett. Az orosz törlesztésekből (2,5 milliárd forint) 1,7 milliárd forint származott az államadósság polgári célú lebontásából, amely 38,3 milliárd forinttal maradt el a tervezettől. A tervezés során olyan, a polgári lebontást célzó projektekkal számolt a követeléskezelő, amelyek nem valósultak meg. A laoszi törlesztés mindössze 39,3 millió forint volt.

A volt rubel elszámolású országokkal szemben fennálló követelések visszatérülése a tervezettnél megfelelő volt. Az együttesen 4 milliárd forint összegű törlesztésekből 2,8 milliárd forint Algéria, 1,1 milliárd forint Törökország, 0,1 milliárd forint Szíria befizetéseiből származott.

A nemzetközi pénzügyi szervezetek és külföldi pénzintézetek belföldre kihelyezett hitelei után az adósok több mint 2,5 milliárd forintot, 0,1 milliárd forinttal kevesebbet fizettek vissza a tervezettnél. A világbanki és az EIB hitelek belföldi adósai alapvetően a tervezettnél megfelelően törlesztettek. Az alacsony összegű bevételekiesés a tervezett és a tényleges devizaszorító kis mértékű eltéréseiből fakad. Az OECF hitel adósainál 2001-ben módosultak a törlesztési ütemek úgy, hogy a módosított szerződésekben a teljes törlesztés jelenértékének fenntartása mellett a kezdő időszakban — így 2001-ben is — csökkent a befizetési kötelezettség. Az előirányzat 56,8 %-os teljesítésének másik oka még, hogy az egyik befizetés áthúzódott a következő évre.

Az államháztartási körön kívüli, belföldi adósokkal szemben fennálló, állami kölcsön és állami alapjuttatás nyújtásából eredő követelések visszatérülései 5,2 milliárd forintot tettek ki. Ennek meghatározó tétele az állami alapjuttatásból befolyó törlesztés (5,2 milliárd forint) volt, amely mintegy 0,3 milliárd forinttal meghaladta a tervezettet.

Az adósságszolgálati fejezet bevételeit növelte két, előre nem tervezett befizetés. A pénzbevonási nyereség jellegénél fogva nem tervezhető előre, hiszen keletkezése egyrészt az MNB döntésétől, másrészt a be nem váltott bankjegyek illetve érmék összegétől függ.

A jegybank által befizetett 1,9 milliárd forint összegű pénzbevonási nyereség a 100 forintos bankjegy bevonásából képződött. Ezt a pénzügyminiszter a Magyar Nemzeti Bankról szóló 1991. évi LX. törvény rendelkezése szerint az MNB-vel szemben fennálló adósság (2002/D államkötvény) törlesztésére fordította.

A származékos (továbbkölcsozött) világbanki hitelek visszatérüléséből befolyt 10,5 millió forint az agráripari korszerűsítési programban érintett adóستól származik.